

Geografies de la interseccionalitat: llocs, emocions i desigualtats¹

Maria Rodó-de-Zárate

Universitat Oberta de Catalunya
mrodod@uoc.edu

Resum

La interseccionalitat és una teoria que pretén capturar les múltiples relacions entre les estructures de poder com el gènere, la raça, la classe, la sexualitat o l'edat. Actualment es considera un camp de recerca en si mateix i es concep com una de les aportacions més importants de la teoria feminista. En el camp de la geografia recentment s'està consolidant com una aproximació del tot rellevant, però les propostes teòriques i metodològiques són encara escasses. En aquest article es mostren les geografies de la interseccionalitat com a un camp de recerca fructífer i amb moltes possibilitats de desenvolupament teòric i aplicació pràctica. Amb aquesta intenció, a través de la recerca empírica sobre l'accés a la ciutat de la joventut, es presenten els *Relief Maps* com eina per a treballar les geografies de la interseccionalitat des d'una perspectiva geogràfica i posant especial èmfasi en la dimensió emocional com a indicador de desigualtats.

Paraules clau: geografies feministes, geografies emocionals, lloc, gènere, joventut.

Resumen: *Geografías de la interseccionalidad: lugares, emociones y desigualdad*

La interseccionalidad es una teoría que pretende capturar las múltiples relaciones entre las estructuras de poder como el género, la raza, la clase, la sexualidad o la edad. Actualmente se considera un campo de investigación en sí mismo y se concibe como una de las aportaciones más importantes de la teoría feminista. En el campo de la geografía, recientemente se está consolidando como una aproximación relevante, pero las

---

1. L'autora va impartir la seva conferència a la SCG el 16 d'abril de 2015: <http://scg.iec.cat/Scg9/Scg92/S91461.htm>

propuestas teóricas y metodológicas son aún escasas. En este artículo se muestran las geografías de la interseccionalidad como un campo de investigación fructífero y con muchas posibilidades de desarrollo teórico y aplicación práctica. Con esta intención, a través de la investigación empírica sobre el acceso a la ciudad de la juventud, se presentan los *Relief Maps* como herramienta para trabajar las geografías de la interseccionalidad desde una perspectiva geográfica y poniendo especial énfasis en la dimensión emocional como indicador de desigualdades.

Palabras clave: geografías feministas, geografías emocionales, lugar, género, juventud.

Abstract: *Geographies of Intersectionality: place, emotions and inequalities*

Intersectionality is a theory that seeks to capture the multiple relationships between power structures such as gender, race, class, sexuality or age. It is currently considered a field of research in itself and is conceived as one of the most important contributions of feminist theory. In the field of geography, it is recently being consolidated as a relevant approach, but the theoretical and methodological proposals are still scarce. In this article I situate Geographies of Intersectionality as a fruitful field of research, with many possibilities of theoretical development and practical application. With this aim, through empirical research on the access of youth to the city, I present the Relief Maps as a tool to work on the Geographies of Intersectionality from a geographical perspective and placing special emphasis on the emotional dimension as an indicator of inequalities.

Key words: feminist geographies, emotional geographies, place, gender, youth.

* * *

Introducció

Dins el feminisme, la idea que l'experiència d'opressió no podia ser explicada només a través del gènere havia estat posada de relleu per col·lectius com el Combahee River Collective (1977) en el context nord-americà, i el mateix any, en el context català, la poeta Maria Mercè Marçal ja reflectia en els seus versos la "triple opressió".² Però no va ser fins a finals dels vuitanta que el concepte d'"interseccionalitat" va ser introduït com a tal per Kimberlé Crenshaw (1989) com a forma de descriure les interconnexions existents entre la raça i el gènere en les dones negres. Les seves contribucions seguien els intents de les feministes negres de desplaçar el subjecte normatiu del feminisme, és a dir, la dona blanca, occidental, heterosexual i de classe mitja, que havia estat fins aleshores la mesura de la política feminista. Altres teòriques crítiques de la raça com bell hooks (1981) i Patricia Hill Collins (1990) van mostrar la impossibilitat de separar les categories i d'explicar les desigualtats a partir d'un únic marc,

---

2. Les genealogies sobre el concepte de la interseccionalitat acostumen a partir del context nord-americà. Per a una revisió crítica sobre aquest fet, i una anàlisi de la *interseccionalitat catalana* veure Rodó-de-Zárate, 2016.

qüestionant la utilització de “dona” com a categoria unitària, ja que reflectia una visió essencialitzada de totes les dones. La seva intenció era mostrar com les lluites i les experiències de les dones negres no podien ser explicades ni per la teoria feminista ni per l’antiracista de forma separada, ja que entre les dues semblaven implicar que “totes les dones són blanques i tots els negres són homes” (Hull, Scott i Smith, 1982). Així, la interseccionalitat apareix com a una proposta feminista crítica per a explorar tant les diferències existents dins d’aquestes categories com les opressions específiques que la interacció entre aquestes categories suposava. Si bé neix per explicar l’experiència concreta d’opressió de les dones negres, el concepte encaixarà també amb la voluntat de les feministes postcoloniales i postestructuralistes de fer trontollar les categories homogènies com “dona” i s’acabarà definint com a concepte que pretén capturar les múltiples relacions entre les diferents dimensions de les estructures de poder com el gènere, la raça, la classe, la sexualitat o l’edat. Actualment es considera que la teoria de la interseccionalitat constitueix en aquests moments un camp de recerca en si mateix (Cho, Crenshaw i McCall’s, 2013),

La interseccionalitat ha estat un ampli terreny de debat teòric a nivell feminista i en els darrers anys també s’ha introduït en la geografia (Valentine, 2007; Mc Dowell, 2008; Brown, 2012) tot i que se li ha prestat poca atenció a nivell teòric malgrat les importants connotacions espacials que implica (Valentine, 2007). L’article de Valentine (2007), on s’assenyala la necessitat d’abordar des d’una perspectiva espacial la teoria de la interseccionalitat, fent evident que les dinàmiques interseccionals estan estretament marcades per la producció de l’espai, va suposar una gran visibilització del concepte d’interseccionalitat en la geografia feminista. Dècades abans, però, ja s’havien realitzat diverses investigacions que relacionaven el gènere amb altres categories (Rose, 1993; Peake, 1993; Kobayashi i Peake, 1994; Ruddick, 1996; Pratt i Hanson, 1994). Actualment, l’atenció a interseccionalitat per part de les geografies feministes és creixent, tant com a espai de discussió,³ com pels articles que recentment tracten la temàtica (Abelson, 2016; Silva i Omat, 2014; Foulds, 2015; Mollett i Faria, 2013; Irazabal i Huerta, 2016; O’Neill Gutierrez i Hopkins, 2015; Rodó-de-Zárate, 2014 i 2015b)

Diverses autores han assenyalat la cabdal rellevància del concepte, com McCall, que assegura que “intersectionality is the most important theoretical contribution that women’s studies, in conjunction with related fields, has made so far” (McCall, 2005, p. 1771) o Davis:

“Intersectionality” addresses the most central theoretical and normative concern within feminist scholarship: namely, the acknowledgement of differences among women. [...] This is because it touches on the most pressing problem facing contemporary feminism – the long and painful legacy of its exclusions” (Davis, 2008, p. 70).

3. Un clar exemple és la “International Conference on Feminist Geographies and Intersectionality: Places, Identities and Knowledges” (Barcelona 14-16 juliol 2016) en el marc de la *Commission on Gender and Geography International pre-Conference for the 33rd International Geographical Union Congress*, organitzada pel Grup de Recerca de Geografia i Gènere del Departament de Geografia de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Així, la interseccional es presenta com a un concepte ple de virtuts i com a panacea per a l'estudi de les desigualtats socials. Pot donar compte de l'experiència de l'opressió i evita les exclusions dels grups que queden als marges. Però, com es veurà tot seguit, hi ha confusió sobre el concepte i poques propostes metodològiques sobre com treballar-lo.

En aquest article, l'objectiu és mostrar les geografies de la interseccionalitat com a un camp de recerca fructífer i amb moltes possibilitats de desenvolupament teòric i aplicació pràctica. Amb aquesta intenció, en primer lloc mostro quines són les potencialitats de la interseccionalitat com a proposta i quins són els seus límits. A continuació presento els *Relief Maps* com a forma de recollir dades interseccionals, analitzar-les i conceptualitzar-les des d'una perspectiva geogràfica i posant especial èmfasi en la dimensió emocional. Mostrant alguns exemples de la recerca empírica sobre l'accés a la ciutat de la joventut, mostro les potencialitats que té per a realitzar investigacions que tinguin en compte diferents eixos de desigualtat. En les dues últimes seccions aprofundeixo en la qüestió emocional com a indicador de desigualtats i en el rol de l'espai en les geografies de la interseccionalitat.

La interseccionalitat: potencialitats i limitacions

En termes generals, es podrien agrupar tant les potencialitats com les limitacions que se li han atribuït a la interseccionalitat en aquelles que fan referència a l'ús de les categories, a la metodologia i a implicacions polítiques per al feminisme. La separació entre potencialitats i limitacions es realitza per tal de simplificar el debat que s'ha dut sobre el tema però, com es veurà, unes i altres formen part d'un mateix debat sobre el concepte.

Pel què fa a les *potencialitats en relació a l'ús de les categories*, la interseccionalitat, al posar de manifest que les categories són mútuament constitutives (Davis, 2009; Lutz *et al.* 2011; Brah i Phoenix, 2004; Collins, 1998; Crenshaw, 1991; McCall, 2005; Phoenix i Pattynama, 2006; Walby, 2007) obre nous horitzons teòrics i polítics, i apareix com a gran paraigua teòric que pot fer encaixar els intents postestructuralistes de desplaçar el subjecte normatiu del feminisme (Brah i Phoenix, 2004; Davis, 2009; Lutz *et al.*, 2011) tenint en compte la diferència entre categories i permetent evitar noves exclusions (Crenshaw, 1991; Davis, 2009). Parteix de la base que “although we may think of class, race and gender as different social structures, individual people experience them simultaneously” (Valentine, 2007, p. 13), i per tant, al ser experienciades de forma integral també permet entendre-les com a flexibles, no rígides, fluïdes, complexes i dinàmiques (Garry, 2011).

D'altra banda, pot analitzar “the intersection of the full range of dimensions of a full range of categories” (McCall, 2005, p. 1781). És a dir, al tenir en compte les diferents estructures de poder i les seves diferents dimensions (per

exemple, “dona”, “trans” i “home” quant al gènere), dona llum no només a les posicions marginades en les estructures sinó que permet analitzar alhora el privilegi i l’opressió (Brown, 2012; Davis, 2009; Collins, 1998; McCall, 2005; Valentine, 2007).

Té la facultat de permetre el “asking the other question” (Davis, 2009), de preguntar on és el patriarcat en un estudi sobre racisme o de preguntar on és el racisme en un estudi sobre l’homofòbia. Té així una potencialitat com a “framework checker” (Garry, 2011), com a test que cal fer per a treure a la llum els “neutres” que s’han pogut escolar en una investigació concreta, per fer-nos evidents aquelles categories que hem deixat de banda i per les quals molt probablement hem pres un neutre-hegemònic com subjecte base.

Permet una anàlisi geogràficament i històricament situada que trenca amb visions monolítiques i essencialitzades però que també intenta escapar del relativisme. No es conceben els grups socials com a dividits entre els que estan en possessió del poder i els que estan mancats d’ell (Talpade Mohanti, 2008) sinó que es permet que es posin de relleu identitats concretes que operen de forma opressiva, permetent la creació de subjectes polítics i de coalicions que reconeixen la diferència però que poden identificar causes comunes de l’opressió. No és doncs una fragmentació del subjecte interseccionat sinó una possibilitat d’entendre que, tot i que les causes de l’opressió siguin múltiples i diverses, el poder actua sistemàticament provocant desigualtats.

Així, una de les *potencialitats polítiques* més rellevants és la seva capacitat de crear un projecte feminista que prengui les crítiques postestructuralistes a l’ús de categories essencialitzadores i normativitzants sense deixar de banda les qüestions materials de l’opressió i l’experiència viscuda (Valentine, 2007; Davis, 2009; Lutz *et al.*, 2011). Té en compte la diferència i és capaç d’encabir i analitzar noves formes d’exclusió i marginalització que han estat invisibilitzades o que poden aparèixer en un futur. D’altra banda, també mostra que no hi ha víctimes pures, sinó que es pot estar alhora al marge i al centre, ser opressora i oprimida simultàniament (Valentine, 2007; Collins, 1998; Davis, 2009; Walby, 2007).

Pel què fa a les *potencialitats metodològiques*, té una aplicabilitat universal perquè pot ser útil per entendre qualsevol pràctica social o configuració cultural (Davis, 2009). Potencia la mirada en direcció a aquelles posicions en les interseccions entre diferents categories que queden marginades o menystingudes per part de les recercadores i actua contra la possible ceguera en investigacions on hi ha grups oprimits o opressions que queden solapades per altres (Knudsen, 2006). També, com assenyala Valentine, el fet que la interseccionalitat pugui donar compte de l’experiència viscuda té importants implicacions pel què fa a l’anàlisi de la producció de l’espai i del poder: “[intersectionality] offers an important potential tool for feminist geography to understand the intimate connections between the production of space and systematic productions of power” (Valentine, 2007, p. 19).

Quant a les limitacions, sorgeixen, primordialment, de les seves mateixes potencialitats. Aquelles característiques de la interseccionalitat que es veuen com a positives, a l'hora de fer recerques han implicat riscos i contradiccions inherents al mateix concepte.

Les limitacions que té l'ús de les categories en l'aproximació interseccional és un debat que va molt més enllà del propi concepte, sent reflex d'un debat central en el feminisme. En primer lloc, es veu un risc important d'essencialització en el fet de no abolir completament l'ús de les categories. Algunes recerques, al tractar les categories com a opressions que se sumen o s'afegeixen les unes a les altres, implica una separació de les opressions de forma que les essencialitza altra vegada (Brown, 2012; Yuval-Davis, 2006; Garry, 2011). Irònicament, aquesta crítica s'ha fet a la mateixa Crenshaw que, amb la voluntat de veure com les categories es relacionen entre elles i s'entrellacen porta a entendre-les de forma separada i essencialitzada. És a dir, entendre que hi ha estructures de poder que es creuen entre elles parteix d'una concepció de les mateixes estructures com a independents i no permet que es posi el centre d'atenció en com les estructures interseccionants es modifiquen i es constitueixen les unes a les altres, ni com la interrelació canvia la natura de les pròpies categories (Garry, 2011; Davis, 2009). I si les estructures s'entenen de forma separada es corre el risc d'entendre-les de forma homogènia. D'aquesta forma es manté la categorització i, entenent que en si mateixa ja és un acte de poder, la interseccionalitat perd la seva força com a proposta que podria recollir la crítica postestructuralista i mantenir alhora el focus en les desigualtats materials. D'altra banda, aquesta concepció additiva de les categories (diferents opressions que se sumen) també pot portar al que s'ha anomenat "the oppression olympics" (veure quin és el grup més oprimat segons el nombre d'opressions que pateix) (Brown, 2012) o a la cerca de "víctimes pures" de les opressions (Crenshaw, 1991).

D'altra banda, el fet de poder tenir en compte diverses estructures de poder resulta ser un gran problema a l'hora de definir les recerques. Això ha suposat tota mena d'atzucacs teòrics sobre quantes i quines categories s'han de tenir en compte (Garry, 2011; Davis, 2009; McDowell, 2008; Ludwig, 2006; Verloo, 2006; Walby, 2007; Yuval-Davis, 2006). Què determina amb quantes s'ha de treballar? És suficient la tríada de gènere, raça i classe? Si se n'escullen unes i no unes altres, s'està prioritzant entre formes d'opressió? I en una forma additiva i fragmentària d'entendre les categories, és infinit el nombre de categories que existeixen? Butler, sobre l'*etc.* que apareix a vegades en les enumeracions de les divisions socials que fan les feministes critica que és un "sign of exhaustion as well as of the illimitable process of signification itself" (Butler, 1990, p. 143)

I aquesta mateixa crítica a l'ús de les categories és a la vegada la seva *limitació política* més rellevant, ja que sembla que la interseccionalitat no és capaç ni d'abolir les categories ni d'usar-les de forma diferent a la fragmentària, essencialitzadora. Sembla que no pot centrar-se en els processos de mútua constitució de les categories sense deixar d'entendre-les de forma separada i homogènia.

Així que la potencialitat que se li veia com a proposta que encaixava en el projecte postmodern de conceptualització de les categories com a canviants i múltiples, com a eina per a la deconstrucció de les categories homogenitzants i normalitzadores, queda tallat per la seva tornada a la categorització tradicional.

Per últim, i en referència a les *limitacions metodològiques*, una de les crítiques més rellevants és que la interseccionalitat no té cap direcció metodològica (Brown, 2012; Davis, 2009; Garry, 2011; McCall, 2005; McDowell, 2008; Phoenix i Pattynama, 2006; Valentine, 2007; Verloo, 2006). És vaga i incompleta, no té una anàlisi estructural i no estableix cap paràmetre delimitat en base al qual treballar. Tampoc és capaç d'aportar eines metodològiques que la facin més visual i les seves mateixes metàfores ('crossroad', 'roundabout') no serveixen per explicar la complexitat de les interseccions (Garry, 2011).⁴ Si bé hi ha diversos estudis, també en geografia feminista, que fan recerques empíriques tenint en compte diversos eixos d'opressió i veient la relació entre ells (Brown, 2012; Valentine, 2007) i ja és una pràctica habitual relacionar en una recerca el gènere i la sexualitat o la classe i el gènere, no queda clar que això sigui una anàlisi interseccional. Si la interseccionalitat ha de tenir en compte diferents estructures de poder i les diferents dimensions dins de cadascuna, són aquestes recerques ja de per si interseccionals?

Sobre aquesta qüestió i prenent la terminologia de McCall (2005), l'autora identifica tres tipus d'estudis interseccionals en base a l'ús que fan de les categories i a les posicions que adopten respecte a elles: els *anticategorical* (lligats al postestructuralisme, deconstrueixen les categories i no basen en elles els seus estudis), els *intracategorical* (lligats al feminisme negre, prenen grups socials concrets situats en punts determinats de les interseccions) i els *intercategorical* (postura que la mateixa autora defensa, pren les categories de forma provisional i n'analitza les relacions de desigualtat que poden existir entre elles). Seguint amb la seva mateixa distinció, hi ha realment molt poques recerques *intercategorical*, ja que la majoria o bé estudien grups concrets i/o opressions interseccionades concretes o bé són reflexions teòriques sobre la interseccionalitat sense base empírica.⁵ D'altra banda, i com bé alerta McDowell (2008), amb certes interpretacions de la interseccionalitat es corre el risc de posar només l'èmfasi analític en l'individu.

Seguint amb aquesta crítica i com assenyala McCall "in personal narratives and single-group analyses, then, complexity derives from the analysis of a social location at the intersection of single dimensions of multiple categories, rather than at the intersection of the full range of dimensions of a full range of categories, and that is how complexity is managed." (McCall, 2005; 1781).

4. Garry (2011) mostra com les mateixes metàfores que s'han usat per representar la interseccionalitat, com per exemple la *crossroad* (creuament entre carrers on cada persona se situa en la intersecció i on cada carrer és una opressió per on poder passar-hi cotxes que al xocar entre ells provoquin una opressió determinada) no serveixen realment per explicar-la, ja que o bé no tenen en compte el privilegi i l'opressió alhora o no permeten que una opressió en modifiqui una altra.

5. Exemple de recerques teòriques sobre interseccionalitat sense base empírica poden ser: Garry, 2011 o Davis, 2009.

En canvi, l'autora desenvolupa una anàlisi quantitativa a llarga escala per a veure les desigualtats de salari en economies regionals dels Estats Units, i ho fa prenent un subjecte multi-grup. És a dir, analitza la desigualtat a través de totes les categories analítiques i grups socials, amb un mètode sistemàticament comparatiu. Classifica els individus en les categories analítiques tradicionals i examina les relacions de desigualtat de salaris entre els grups socials.

Així, l'autora pretén estudiar la complexitat de la interseccionalitat mantenint tota la complexitat, és a dir, no limitant l'estudi a un grup social posicionat en una intersecció concreta i veient com les diferents opressions es relacionen sinó procurant mantenir en tot moment totes les dimensions de les categories en diverses estructures.

Però, són limitacions i riscos realment inherents a l'aproximació interseccional o responen més aviat als tipus d'investigacions que s'han realitzat? Es poden crear noves propostes metodològiques i eines teòriques que minimitzin els riscos i amplifiquin les seves virtuts? I d'altra banda, quin és el paper que la geografia pot jugar-hi?

Una proposta metodològica i conceptual: els *Relief Maps*

Amb el desenvolupament dels *Relief Maps* o Mapes de Relleus de l'Experiència (Rodó-de-Zárate, 2014) pretenia aportar una eina que servís per a fer recerques empíriques des d'una aproximació interseccional i analitzar i representar les dades des d'aquest punt de vista. Amb ells no es representen les categories directament sinó que es tenen en compte d'una forma fluïda, no rígida i no imposada, tenint present en tot moment les posicions de privilegi i opressió que s'ocupen en les diferents estructures de poder, donant compte de l'experiència viscuda i amb eines que serveixen per analitzar les relacions constitutives entre les categories. Es posa el lloc com a fonamental per a l'anàlisi de les relacions de poder i els processos de formació dels subjectes, tant per com (i on) es pateixen les opressions com per com es transgredeixen. Els *Relief Maps* són alhora una proposta metodològica, una forma d'analitzar dades des d'una perspectiva interseccional, una manera de mostrar dades de forma visual i una conceptualització de la interseccionalitat en si mateixa. Són una imatge que mostra la diferent experiència viscuda que es té en diferents llocs segons diferents estructures de poder.

El nom de "Relief Map" posa de relleu dos del significats que té en anglès: "Relief" com a "distinctiveness due to being accentuated" (*Oxford English Dictionary*, 2008), que serien les muntanyes, les corbes que s'alcen i mostren el llocs d'opressió, els llocs on es té una experiència forta de por, de control, de discriminació. I "Relief" com a "alleviation or removal of pain, anxiety or distress" (*Oxford English Dictionary*, 2008), que faria referència a les valls, a aquells llocs on les experiències opressives disminueixen, no estan accentuades

i que culminen amb els “places of relief”. Així, el concepte de ‘relief’ mostra el dinamisme i la mobilitat entre els llocs i les experiències segons les diferents estructures que interseccionen.

Cal destacar també que tot i que a simple vista puguin semblar un gràfic, els anomeno ‘mapes’ perquè són una representació visual i simbòlica, en aquest cas de l’experiència viscuda en base a les estructures de poder. No quantifico les dades, ja que s’hi representen parts de les narratives en una imatge organitzada espacialment, mapificant les experiències interseccionals de les persones entrevistades. Per aquesta raó, les línies no són quantificacions rígides sinó aproximacions geogràfiques visuals a l’experiència viscuda.

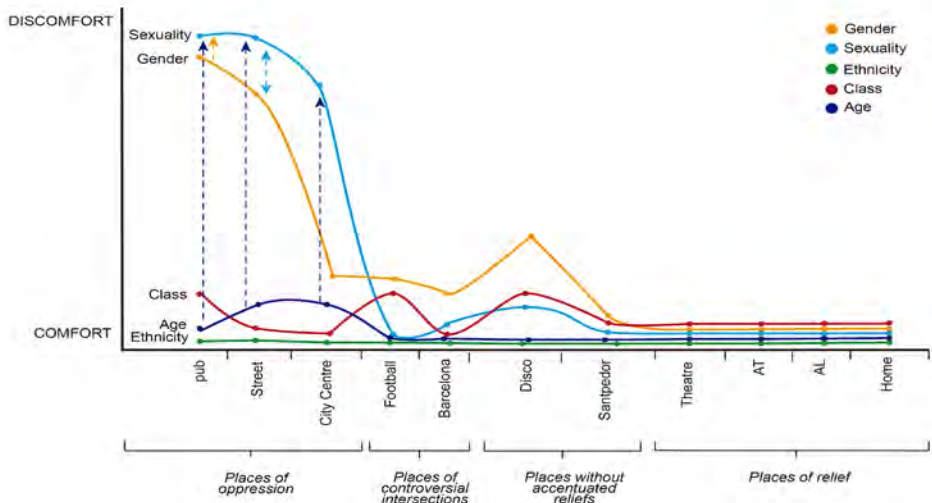
Aquesta metodologia va sorgir de la necessitat d’analitzar de forma interseccional les dades que ja es tenien en forma d’entrevistes i grups de debat amb joves. Es requeria poder analitzar la complexitat per veure les relacions entre les diferents estructures de poder i identificar quines identitats eren les causants de determinades experiències a l’espai públic. Així, els *Relief Maps* van néixer com a metodologia d’anàlisi d’unes dades complexes sobre la interseccionalitat per tal de fer-les visuals i per poder analitzar més fàcilment la relació entre l’experiència viscuda, les estructures de poder i els llocs. Si bé primer van ser fets per mi mateixa en base a les dades extretes de les entrevistes, llavors es va tornar a algunes de les persones entrevistades per tal de fer-les fer els mapes elles soles, esdevenint així una metodologia en si mateixa. Cal deixar clar, però, que els *Relief Maps* requereixen sempre d’una entrevista o una narrativa que els acompanyi, que els complementi i que els faci comprensibles. Com també per a que permeti la cerca de coherència entre allò que es diu, allò que es representa i com en la investigació s’analitza. Així, es construeixen com a una eina que ajuda a pensar i analitzar la interseccionalitat, no com una finalitat en si mateixos.

Com es pot veure en la figura 1,⁶ el *Relief Map* relaciona tres dimensions: la dimensió social (les estructures de poder), la dimensió geogràfica (els llocs, a la part inferior) i la dimensió psicològica (les emocions, de dalt a baix).

La dimensió social són les estructures de poder. Per aquest tema d’estudi i per la població escollida es van prendre cinc estructures de poder per a l’anàlisi: el gènere, la sexualitat, l’edat, l’ètnia i la classe. Altres qüestions com les diverses capacitats, el nivell cultural o l’estat civil s’han tingut en compte però en el contingut de les entrevistes, no explícitament en els mapes. Per a cadascuna d’elles ha estat necessari entendre-les segons el context específic i analitzar el seu significat concret a Manresa.

Sobre el debat que s’ha mostrat anteriorment en relació a quines i quantes estructures de poder cal analitzar, els *Relief Maps* permeten una gran flexibilitat i són adaptables a cada context. En base a les entrevistes realitzades s’ha vist que amb aquestes cinc es cobrien la major part d’identitats que afectaven

6. Els *Relief Maps* que es mostren són exemples extrets d’una recerca sobre l’ús i l’experiència de l’espai públic per part de la gent jove a Manresa, una ciutat mitjana a 50 km de Barcelona amb una població de 76.558 habitants. Es va realitzar entre els anys 2011 i 2013.

Figura 1. *Relief Map* de la Queralt

l'experiència a l'espai públic. Per exemple, la qüestió de la nacionalitat o la llengua no va sortir com a determinant dels usos o de les experiències als espais públics de Manresa, però bé podria ser imprescindible per a l'estudi d'espais més concrets, com l'escola o el lloc de treball. Per aquest motiu, s'aposta a que sigui el context concret i el tema d'estudi el que determini si s'han d'afegir més estructures o si alguna d'aquestes cinc no aporta cap informació rellevant.

Sobre aquest punt, cal també fer èmfasi en que són les estructures les que es representen en els *Relief Maps*, no les categories. És a dir, s'hi representa l'experiència generada per unes estructures de poder, però no s'hi fa visible la representació de la posició concreta de la persona. En la línia de gènere no s'hi representa si s'és una dona, un home, trans, o si no es té una identitat definida sobre el gènere. Però tot i així permet veure si s'experiència un malestar causat pel gènere i, per tant, posa de relleu l'opressió que es pateix, com també posa de relleu el privilegi. L'entrevista complementa aquesta representació i permet veure quina és la posició on se situa una persona que experiència l'opressió.

Pel què fa a la dimensió geogràfica, es classifiquen els llocs segons quatre tipologies: llocs d'opressió (on es té una experiència de malestar important encara que només sigui causada per una identitat), llocs d'interseccions controvertides (on se sent malestar a causa d'una identitat concreta però que són font de benestar o alleujament per una altra identitat), llocs neutres (llocs on cap identitat és rellevant) i llocs d'alleujament [*relief*] (llocs que es busquen o es creen perquè alliberen d'alguna identitat que oprimeix en altres llocs o perquè generen molt benestar). No són classificacions tancades sinó que se situen en un línia contínua que en definitiva va dels llocs on s'experiència de forma més forta l'opressió fins als llocs de "relief", que es caracteritzen per ser llocs buscats

per a proporcionar benestar o alleujament d'experiències opressives. Aquesta classificació abstracta serveix per a situar els llocs reals que es descriuen com a significants en la vida quotidiana de les persones, i la situació de cadascun d'ells ve determinada per l'experiència que es té de cada lloc. Aquests llocs "reals" són en aquest cas tant llocs molt concrets com llocs imaginats o pensats de forma abstracta que tenen una significància rellevant. Com també varia la seva escala.

Aquesta dimensió és fonamental com a eina que ens serveix per a veure com la variació de l'experiència (i per tant de l'opressió i el privilegi) està fortament condicionada pel lloc, i com aquesta condiciona el lloc en si mateix. Permet veure com la dimensió espacial posa de manifest com operen les estructures, com funciona la identificació amb les categories i, en definitiva, com actua el poder sobre els individus.

La dimensió psicològica té a veure amb l'experiència viscuda o amb la narrativa de l'experiència viscuda. Es pren una aproximació fenomenològica per a tractar la interseccionalitat des de la perspectiva de com es viu l'opressió, entenent que aquesta és integral però que varia segons els llocs i que està determinada per com operen diferents estructures de poder en cada espai. Per a aquesta recerca, prenent una perspectiva emocional, l'experiència s'ha graduat de més benestar a més malestar. Segons la informació recollida a través de les entrevistes, la gent jove a Manresa mostrava benestar (llibertat, seguretat, confort, tranquil·litat) i malestar (por, control, discriminació, assetjament) a diferents llocs de la ciutat.

D'aquesta forma, el *Relief Map* mostra com per a cada lloc hi ha una experiència diferent que té a veure amb determinades relacions de poder. Tant si ho dibuixa la investigadora amb les dades que recull i analitza, com si és la mateixa persona la que el crea, el punt marca el grau de benestar en cada lloc segons cada identitat.⁷ Les sensacions de por, control o vigilància fan que situï més amunt, i les de seguretat, llibertat i confort més avall. D'aquesta manera, si el fet de ser dona provoca sensació de por o vulnerabilitat al centre històric de la ciutat de nit, el punt de gènere se situarà amunt en aquest lloc. La forma de determinar la posició concreta depèn de la pròpia narrativa i forma d'explicar l'emoció. No es té tant en compte que el punt sigui comparable directament amb altres persones sinó que un sol mapa tingui sentit individualment, ja que es prioritza la lògica interna del mapa com a representació de l'experiència viscuda a la sistematització dels mapes per a fer-los comparables directament. Així, si el fet de no sentir-se segura en certs llocs es viu de forma molt més intensa que el fet d'estar controlada a la casa familiar, aquesta diferència quedarà palesa posant un punt més amunt que l'altre. Per una altra persona, encara que l'experiència de control a la casa familiar fos similar, si és la qüestió que s'experiència de forma més intensa en comparació a qualsevol altra, es marcarà ben amunt. Un i altre punt serien assimilables (estarien al mateix nivell) si s'extreguessin

7. S'han situat els punt un sobre l'altre per a facilitar la seva comprensió, però s'entén que els que estan situats en la base, uns sobre els altres, estan al nivell zero.

de l'experiència viscuda, que s'entén com a relacional i interseccional, i per tant dependent de les altres. Aquest és doncs un altre motiu pel qual el *Relief Map* no és un "gràfic" ni una quantificació de l'experiència viscuda sinó una representació de la interseccionalitat com a experiència viscuda.

Un cop situats els punts amunt o avall per a cada estructura de poder i per a cada lloc concret, les línies que es dibuixen mostren la mobilitat. Podrien ser mapes on es dibuixessin només els punts, però en aquesta representació es vol mostrar la línia com a mobilitat, com a verb que mostra una acció. Els llocs no són espais aïllats sinó que es va d'un lloc a l'altre en una línia que porta als llocs de "relief". No s'han d'entendre com a línies que mostren la tendència entre variables discretes sinó que representen un moviment que va als llocs de benestar escapant-se dels d'opressió. Així es posa èmfasi en aquest tipus de llocs amb l'objectiu de donar rellevància a la capacitat, en aquest cas, de la gent jove, de crear-se els seus propis "reliefs".

Per últim, hi ha les fletxes. Aquestes marquen les relacions entre estructures de poder segons l'experiència i ajuden a pensar sobre les causes de les opressions concretes veient com es relacionen entre elles. Són la forma de representar la tesis de la intensificació, és a dir, la idea que, per exemple la raça i la classe intensifiquen l'opressió de gènere. Si bé aquesta tesis s'ha fet servir de forma universalitzadora (formar part d'una ètnia colonitzada intensifica l'opressió de gènere), en aquest cas les fletxes permeten veure en quines situacions es compleix i en quines no, com també com depèn dels llocs i com varia segons quines estructures de poder es relacionen.

Com es veurà amb els exemples concrets, per a una immigrant marroquina l'ètnia pot no experimentar-se com a font d'opressió a l'espai públic perquè no se la discrimina per la seva religió o color de la pell sinó que el fet de ser musulmana intensifica la seva opressió de gènere. En aquest cas no es parlaria d'experiències de racisme sinó de sexisme, accentuat per una religió o origen concret. La fletxa indicaria aquesta pressió de l'ètnia cap al gènere de forma negativa (corroborant la tesis de la intensificació), però també hi ha fletxes en positiu, que mostren com una identitat (encara que sigui font d'opressió en circumstàncies determinades) es fa servir per a negociar-ne una altra i fer-la menys opressiva. Per a diferenciar-les, les que intensifiquen l'opressió es dirigeixen cap amunt i les que la mitiguen, a vall.

Geografies de la interseccionalitat: el cas de l'accés a l'espai públic

El *Relief Map* de la figura 1 és de la Queralt, una noia de 17 anys, blanca, nascuda a Manresa i que s'identifica com a lesbiana. Vivia amb els seus pares en un barri a prop del centre de Manresa i en aquell moment ni treballava ni estudiava, així que depenia econòmicament de la seva família. Ella mateixa va

realitzar el seu propi mapa (la imatge que es presenta és una versió digitalitzada) i el va crear en el marc dels debats que es van dur a terme amb el col·lectiu feminista Acció Lila.⁸

Com es pot veure en la figura 1, apareixen tres llocs d'opressió: Un bar (una discoteca que freqüenta cada cap de setmana), el carrer en general i el Passeig (el centre de la ciutat). Hi ha també tres llocs controvertits: el futbol (juga en un equip de futbol femení), Barcelona i un parc (apartat del centre, amagat). També n'apareix un de neutre: Santpedor (el poble del costat de Manresa on hi té diverses amistats) i quatre llocs d'alleujament: el teatre (on assaja), l'AT (Centre Social Okupat on es troba amb Acció Lila), AL (Acció Lila, el col·lectiu feminista de què forma part) i casa seva (on viu amb la seva família).

Les dues corbes són la sexualitat (blau cel) i el gènere (taronja) i són, per tant, les dues identitats que determinen la classificació dels llocs. Pel que fa a la sexualitat, els punts alçats al carrer i al centre de la ciutat responen a comentaris com: “si li vull fer un petó a una noia al mig del carrer, doncs li faig, però *no em sento bé*. Tothom ens mira i t'has de sentir dir tot de comentaris... *I ja cansa*” i “Però per què no poden callar? Com no els fa vergonya anar pel carrer i dir ‘mira dues lesbianes!’? *Em fot una ràbia...*”. Com es veu, ella mostra afecte a altres noies als espais públics, i aquest comportament és el que, com afirma, ha estat el causant de sentir-se observada i d'agressions verbals, però també físiques, com la història que relata del bar que situa com a lloc d'opressió: “*Em sento observada*, em critiquen, diuen coses. Com quan un tio li va fotre un cop de puny a la meva amiga perquè ens estàvem liant i ell va dir, no sé, i jo li vaig fotre una patada. *Joder és que em sento amb una impotència!*”. Als altres llocs, com al futbol, assegura que s'hi sent bé i la sexualitat no és una qüestió que estigui de relleu, “allà totes són bolleres!!”, però “com a equip de ties al club sempre som les que ens tenen menys en compte”.⁹ Pel que fa al gènere, la causa del malestar és que “*em sento malament* quan vaig sola i passo pel costat d'un grup de tios i es queden mirant o diuen coses...” (al carrer) o “*Em fa molta ràbia* que vingui un tio a fer-me qualsevol brometa o a tirar-me la canya” (al bar).

D'altra banda, per a evitar o per respondre a certes actituds sexistes a l'espai públic la Queralt mostra com fa servir la seva identitat sexual com a resposta: “Quan un grup d'homes em diu alguna cosa sexual pel carrer, dic ‘Sóc lesbiana, eh!’. Llavors ells no tenen el que volen i s'enfaden [riu]”. Com també reflexiona sobre la seva capacitat de negociar la seva identitat de gènere: “com que la gent em diu que em vesteixo com un noi, quan tinc por a la nit al carrer em tapo el cap amb la caputxa, i com que llavors sí que semblo un noi, doncs no em diuen res!”. La *performativitat* del seu gènere en relació a la seva sexualitat és doncs

8. S'han realitzat diverses trobades amb Acció Lila, col·lectiu feminista de noies d'entre 17 i 21 anys de Manresa. S'ha utilitzat una aproximació basada en la Participatory Action Research i per a investigar sobre l'experiència i ús dels espais públics a la ciutat. Per a veure els resultats del treball amb aquest grup, sobre la por a l'espai públic, veure Rodó-de-Zárate, 2015a.

9. Per a una anàlisi sobre les negociacions interseccionals de noies joves lesbianes a l'espai públic de Manresa, veure Rodó-de-Zárate, 2015b.

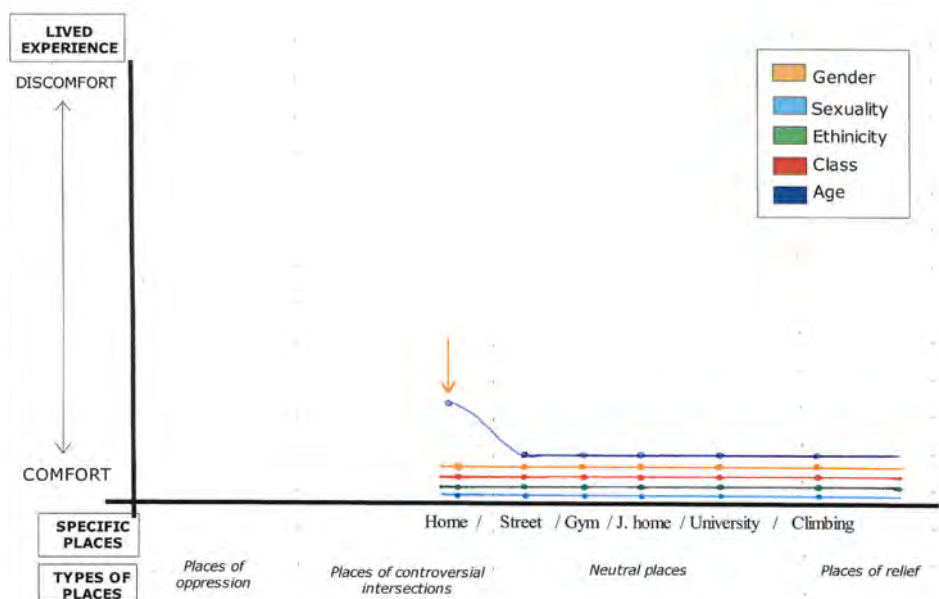
aquí visible com a fletxa (en blau cel) que disminueix l'opressió de gènere, sent també una forma de marginalitat positiva, ja que pren una identitat marginada com a font de força (McFarlane, 2006). Malgrat això, també apareixeria una fletxa blau cel amunt, indicant com en determinades situacions el fet de ser lesbiana perjudica la seva situació com a dona. El mateix passa amb l'edat, ja que considera que pel fet de ser jove "la gent s'atreveix més a dir-te coses".

Així, el potencial de les fletxes apareix com a eina per a pensar sobre les causes de l'opressió. No s'entenen aquí com a opressions constitutives o derivatives sinó com a causants de certes discriminacions o potenciadores d'altres discriminacions. Poder mostrar-ho visualment i fer reflexionar sobre l'existència d'aquestes fletxes pot donar llum a la complexitat de la interseccionalitat, sent sempre una ajuda a l'anàlisi i no la finalitat en si mateixa.

La part dreta del mapa, d'altra banda, mostra com la Queralt crea i potencia la creació de llocs d'alleujament. Si bé casa seva no és un lloc escollit directament, tant l'AT, com Acció Lila com el teatre són llocs que ella ha escollit i que li proporcionen l'alleujament que li manca en altres espais. Són llocs on les identitats que estan de relleu en altres espais quotidians aquí esdevenen valls, llocs de descans i d'empoderament "mola, perquè la gent que hi ha respecta més" (sobre l'AT).

Una altra qüestió del tot rellevant que permet aquest *Relief Map* és veure quines són les identitats que no estan de relleu. Per exemple, l'ètnia és una qüestió que ni tan sols esmenta. Per a una anàlisi interseccional de les dades tan rellevant és veure quines identitats estan de relleu com quines no i per què. El següent mapa (fig. 2), el d'un noi estudiant de 21 anys, blanc i heterosexual

Figura 2. *Relief Map* del Nil

que viu amb la seva família mostra com poden ser de reveladores les identitats que no estan de relleu, ja que mostren el privilegi.

En aquest mapa tots els llocs, excepte casa seva, són espais neutres. El seu barri, el gimnàs, el pis de la seva nòvia (J), el lloc on practica escalada i la universitat són llocs on cap identitat es posa de relleu, ja que, com bé explica ell “en tot els llocs estic amb homes més o menys de la meua edat, i casa la J (nòvia) clar que estic bé. Al barri també, a mi mai m’ha passat res”. L’únic lloc on experiència un cert malestar causat per la seva edat és a casa seva “suposo que és normal, però si no fos el fill i jove hi hauria coses que serien diferents”. Tot i això, també percep que el gènere li fa disminuir l’opressió d’edat: “clar que sent un noi és més fàcil, no et diuen tantes coses i et deixen fer més”. La fletxa taronja disminuint el relleu d’edat a casa seria doncs la representació d’aquestes dades.

Com a metodologia, els *Relief Maps* tenen també un potencial com a eina per a la reflexió. Fer pensar a una persona (o un grup de persones) sobre com se sent en cada espai de la seva vida i quina part de la seva identitat causa cadascuna de les seves experiències proporciona també un coneixement i una reflexió sobre la pròpia posició social que s’ocupa. Cal dir que la funció terapèutica ha estat sorprenent en els casos en què hi ha pogut haver una reflexió profunda sobre les causes del malestar i com a presa de consciència de les opressions, però també dels privilegis. S’entén aquí terapèutic com a forma de donar sentit a les experiències d’opressió i de relacionar la pròpia identitat amb els processos socials i espacials (Cahill, 2009).

La figura 3 mostra el *Relief Maps* fet per la Laila, una noia marroquina de 26 anys que viu al Barri Antic de Manresa. Va anar a viure a la ciutat amb el seu marit quan tenia 23 anys i es va estar un any a casa seva ja que el seu marit no la deixava sortir. Va aconseguir guanyar certes llibertats i va poder començar uns cursos de català, on va conèixer d’altres noies. El barri on viu és un barri que ha rebut molta immigració, sobretot del Magrib, en els darrers anys.¹⁰

Els llocs significatius per la Laila són: llocs d’opressió/malestar: casa seva, Marroc, Barri Antic; llocs controvertits: el Passeig (el centre de la ciutat); llocs neutres: Sabadell (una ciutat propera) i una cafeteria (lluny del seu barri, on va amb una amiga seva); llocs d’alleujament: Espanya i Barcelona. Com es pot veure en la seva elecció de llocs, l’escala és del tot variable (des de casa seva fins a Marroc o Espanya). També hi ha tant llocs quotidians (el seu barri) com llocs més abstractes (Barcelona).

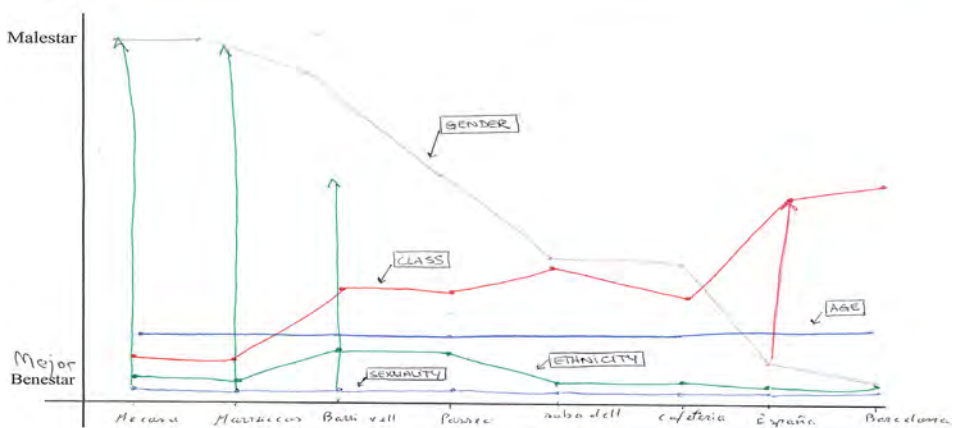
Els seus criteris per a marcar el malestar o benestar es basen, primordialment en el control que experimenta en els diversos llocs: “Me gusta salir, pero mi marido no me deja salir porque nosotros somos musulmanes y la religión musulmana no deja que las mujeres salgan a la calle. Si sus amigos me ven en la calle hablan mal de mí, por eso es que no puedo salir. Pero en Marroc es mucho peor, no salen nunca, aquí es mejor.”

10. Amb dades del 2010, el 25,35% de les persones que viuen al Barri antic de Manresa són originàries del Magrib (INE).

Ella mostra repetidament la seva postura en contra d'aquesta situació “no me gusta que sea así, però es así”, i busca llocs on se sent millor, com a Barcelona, encara que hi vagi amb el seu marit, “me gusta, allí nadie me conoce” o la cafeteria on va amb la seva amiga lluny del centre de la ciutat on “no hay musulmanes” (Laila).

Amb un *Relief Map* d'aquest tipus es veu, en primer lloc els usos que fa de l'espai: a Manresa només està a casa seva, al seu barri, al Passeig i a la cafeteria. I a simple vista es posa de relleu la corba que determina quina és la identitat responsable de la seva classificació de l'experiència en els llocs, com és, en aquest cas, el gènere. La qüestió de la classe és també un eix del tot rellevant: “ahora no hay nada, estoy buscando de limpieza, cuidar niños, viejos... Pero aquí es muy difícil, cada vez menos trabajo y no tengo papeles de haber trabajado nunca”. En la seva narrativa explica com el fet d'estar a Manresa la situa en una posició de classe molt precaritzada i de gran vulnerabilitat a nivell econòmic, i que si estés al Marroc no tindria aquest problema perquè podria viure a casa la família del seu marit. Ara bé, aquesta és la seva última opció i vol esgotar totes les possibilitats per a poder quedar-se a viure a Manresa.

Figura 3. *Relief Map* fet per la Laila

Com es veu, l'ètnia no apareix de relleu en la majoria de llocs, però en canvi l'assenyala amb fletxes amunt, cap al gènere. És a dir, el fet de ser marroquina o musulmana (ella no ho ha distingit en la seva descripció) no és una causa directa de la seva experiència d'opressió “muchas gente piensa que no soy marroquina, porque no llevo pañuelo y voy arreglada, como de aquí. La gente piensa que todas marroquina llevan pañuelo”. Però sí que mostra com aquesta part de la seva identitat és la que causa una opressió de gènere. Se sent controlada i observada tant a casa seva, com al Marroc, com al seu barri, a Manresa. Seguint amb aquesta línia, la fletxa vermella que empeny amunt a “Espanya” és la relació que ella estableix entre el fet de ser dona i la seva situació laboral. Rela-

cionant la seva posició econòmica amb el seu gènere. Analitzar en profunditat les relacions que estableix entre els llocs permetria, en aquest cas, l'estudi sobre la globalització i els moviments migratoris en relació a l'experiència dels llocs, relacionant allò local amb allò global des de la pròpia experiència.

Cal remarcar que, quan són mapes fets per les pròpies persones entrevistades, requereixen d'una anàlisi posterior complementada amb la informació de les entrevistes. Per exemple, el fet que no mostri malestar a l'espai públic pel fet de ser marroquina s'hauria de contextualitzar amb el fet que ella no porta vel i que, per les seves faccions "passa" per una noia blanca.

Així, com s'ha vist amb aquests tres exemples, els *Relief Maps* permeten fer visuals grans quantitats de dades empíriques i guien la forma d'anàlisi. Identificar cada lloc que apareix en les entrevistes i intentar situar-lo en una escala permet analitzar des d'un punt de vista geogràfic la relació entre els llocs i l'experiència. Alhora, extreure de les dades la informació que permeti col·locar un punt en cada lloc per a cada identitat requereix una anàlisi profunda i completa, ja que es tenen en compte, sempre, totes les identitats, estiguin de relleu o no, en les dades recollides.

La perspectiva emocional per a l'estudi de les desigualtats

La perspectiva emocional per a l'anàlisi de les desigualtats és un camp creixent en geografia tot i que incipient encara. En el llibre "Emotional Geographies", Bondi *et al.* (2007) mostren com les emocions són importants factors per examinar la configuració de les desigualtats, no només com a conseqüències de la desigualtat sinó com a elements rellevants per a la seva (re)producció. La teoria política i econòmica s'ha centrat tradicionalment en l'esfera pública de la vida ignorant el terreny emocional. Aquest biaix ha implicat una concepció de la ciutadania que idealitza l'autonomia, ignora la relacionalitat i nega la importància de les emocions (Lynch *et al.*, 2009). L'accés a les ciutats tampoc s'hauria de conceptualitzar des d'una perspectiva que negui la importància de les emocions en la configuració de les desigualtats i hauria d'anar més enllà de les absències i presències en determinats llocs. Com s'ha vist en l'apartat anterior, el fet d'estar 'present' al carrer no és garantia que l'experiència que s'hi tingui no impliqui una forta experiència d'opressió. Fenster, en el seu llibre *The Global city and the Holy City: narratives on knowledge, planning and diversity* (2004) analitza les similituds i diferències de les pràctiques quotidianes a Londres i Jerusalem, centrant-se en com les seves identitats tenen efectes sobre les seves experiències. L'autora considera que el dret al benestar a la ciutat hauria de considerar-se com un dret de ciutadania. Si bé es poden identificar alguns elements concrets del benestar, hi ha una manca de conceptualitzacions i eines metodològiques per analitzar els aspectes emocionals de la desigualtat.

Amb l'aproximació emocional a la interseccionalitat que proposen els *Relief Maps*, es pren l'experiència com eix central per a l'estudi de les desigualtats. Com tant des del feminisme com des de la tradició fenomenològica en filosofia i en la geografia humanista s'ha reivindicat, l'experiència viscuda no s'ha de veure com un apèndix a l'anàlisi de la realitat social, sinó com un importat punt de partida, també en l'estudi sobre el lloc, donat que la relació significativa amb l'espai està lligada amb la natura encarnada de la percepció. És a dir, que és a partir de la percepció humana i de l'experiència que podem conèixer el món (Tuan, 1977). Valentine (2007) il·lustra la interseccionalitat com a experiència viscuda i posa èmfasi en la capacitat que té l'espai per a condicionar-la, mostrant com "the ability to enact some identities or realities rather than others is highly contingent on the power-laden spaces in and through which our experiences are lived." (Valentine, 2007, p. 19)

Els *Relief Maps* proposen un acostament a les emocions com a indicadors de desigualtat en base a l'experiència de malestars. Però és important distingir entre malestars ja que no tots tenen a veure amb desigualtats estructurals. Així, per a l'anàlisi dels mapes és rellevant distingir entre malestars sistemàtics / sistèmics, malestars circumstancials i malestars empàtics / ètics. Els *sistèmics* són els que s'experimenten per causa d'una posició d'opressió en alguna estructura de poder (com ser dona en relacions de gènere patriarcal). Des d'una perspectiva geogràfica i mitjançant l'anàlisi dels mapes, per *sistemàtic* em refereixo al fet que una identitat és font de malestar en diversos llocs de la vida quotidiana i amb freqüència. I això es pot veure clarament en la classificació dels llocs, ja que la situació de cada un d'ells –de més opressiu a menys– es determina a través de les corbes que dibuixen determinades identitats. En la figura 1, les línies de la sexualitat dibuixen una corba, és a dir, determinen la classificació dels llocs. Així, els punts accentuats que o bé són sistemàtics o són sistèmics (o tots dos) són els que apunten cap a desigualtats.

D'altra banda, els *malestars circumstancials* serien els esporàdics que no estan relacionats amb posicions d'opressió. Un exemple seria el cas de Clara, una noia blanca de 21 anys de Manresa que va expressar que sentia malestar (i el va dibuixar en el seu mapa) a causa del seu color de pell al Barri Antic de la seva ciutat, habitat majoritàriament per persones procedents del Marroc. Va expressar un fort malestar que atribuïa al fet que per ser (una dona jove) blanca els homes li feien comentaris i se sentia agredida i amb por. Alguns estudis han mostrat que les dones blanques tendeixen a tenir por en termes racials (Day, 1999; Pain, 2001). Però tot i l'imaginari cultural i racista que es barreja aquí en relació amb els homes no-blancs i la violència sexual, ella se sent d'aquesta forma i així ho va dibuixar en el seu mapa. Dificilment podem afirmar que ella es va sentir malestar pel seu color de pell i que això apunta a una situació de desigualtat. Ja que en el context català, ser blanca és una font de privilegis en general. Aquests malestars serien doncs els circumstancials, els que apareixen pel fet de sentir la diferència a causa d'una identitat en un context determinat.

Encara que el malestar causat pel fet de ser blanca pugui ser semblant, els circumstancials només es viuen en situacions i llocs particulars (no són sistemàtics) i no es relacionen amb una posició d'opressió en una estructura de poder (no són sistèmics). Així que aquests no apunten cap a desigualtats o opressions, sinó només a malestars.

Finalment, els *malestars empàtics o ètics* són aquells que no estan relacionats amb una posició d'opressió estructural directament però que tampoc es refereixen al malestar en relació amb la pròpia posició en un lloc concret (com els circumstancials). Els ètics fan referència al malestar que un noi pugui sentir davant a un comentari sexista cap a les dones, o el d'una noia heterosexual davant d'una agressió homòfoba. En investigacions amb els *ReliefMaps*, especialment quan els he realitzat amb persones polititzades, aquest tipus de malestars apareixia molt freqüentment. No poden considerar-se al mateix nivell que els sistemàtics o sistèmics en relació a la desigualtat però té una importància fonamental: són potencialment transformadors perquè indiquen la possibilitat de crear aliances i canvis no només quan van lligats a posicions identitàries sinó per empatia, posicionament polític o postura ètica. Els malestars, doncs, no només indiquen posicions d'opressió sinó també reacció davant injustícies i creació d'aliances col·lectives.

El fet de definir el benestar en la relació entre posicions en estructures de poder, pot ajudar a entendre'ls com a quelcom sistemàticament (re)produït, però també com una experiència integral, depenent dels llocs i que només és possible si cap identitat produeix malestar. Aquesta característica del benestar com a quelcom integral és bàsica des d'una perspectiva interseccional perquè posa en relleu la complexitat de les experiències d'opressió i privilegi. Prenent la metàfora dels *ReliefMaps*, sentir-se bé significaria no tenir cap línia accentuada, que totes estiguessin planes. Així, el benestar es dóna quan cap identitat és font d'opressió o possible font de discriminació. Les emocions apareixen així com a potencials fonts de coneixement per a l'estudi de les desigualtats, permeten una anàlisi interseccional i estant estretament lligats als llocs.

L'espai en les geografies interseccionals

Les implicacions conceptuals que els *ReliefMaps* tenen per a l'estudi i la comprensió de la interseccionalitat són diverses. D'una banda hi ha les implicacions teòriques del fet de no usar categories en la representació sinó estructures de poder, com també el fet que es visualitzin les opressions com a constituents de l'experiència i no com afegides la unes de les altres. En relació a les geografies feminista són destacables les implicacions que tenen per a la comprensió del paper de l'espai, que es desenvolupen a continuació.

Respecte a l'espai, un aspecte primordial que es desprèn dels *Relief Maps* és que l'opressió i el privilegi que causen les diferents posicions en determinades estructures de poder depèn dels espais i de les relacions de poder en ells. La complexitat de la interseccionalitat se sistematitza i simplifica a través de la diferenciació de les experiències viscudes en els espais i el rol dels espais queda representat visualment. Les línies dels *Relief Maps* dibuixen una cosa semblant al que Cindi Katz (2001) anomena *contour lines*, línies que connecten diferents llocs amb processos determinats, connecten els llocs analíticament i permeten que diferents processos que poden ser interseccionals puguin ser analitzats.

A més, la comprensió del lloc que es proposa s'allunya de la concepció de marges i centres. En els *Relief Maps* no hi ha un centre i un marge sinó una barreja de marges i centres complexa i dinàmica que no depèn només de les estructures de poder sinó de com les diferents posicions constitueixen l'experiència en diferents llocs. Seguint la definició de Rose (1993) sobre l'espai paradoxal com multidimensional, canviant i contingent, els mapes dibuixen un espai que pot ser entès com a paradoxal però que intenta allunyar-se de concepcions dicotòmiques de l'espai i el poder. La gradació de les experiències d'opressió fuig de les dicotomies del dins-fora o centre-marge i ofereix una concepció més complexa de les dinàmiques de poder i la producció de l'espai.

El rol de l'espai en la teoria de la interseccionalitat ha estat molt poc treballat. Algunes investigadores han fet èmfasi en la rellevància que té (Valentine, 2007; Brown, 2012; Anthias, 2013), però no hi ha hagut un desenvolupament teòric des de la perspectiva geogràfica. Per exemple, Anthias defensa que les categories socials, a més d'operar en el context unes de les altres, també s'articulen en relació al temps i a l'espai d'una forma variable (Anthias, 2013). La importància de les de les configuracions temporals i espacials per les dinàmiques interseccionals i la seva variabilitat es pot identificar clarament i de forma visual en els *Relief Maps*. L'experiència en una 'columna' varia segons el lloc, mostrant que la rellevància del gènere o la classe social difereixen segons el context, com també difereix la relació entre ells. Això mostra que el fet de preguntar 'on' en el debat sobre les relacions interseccionals és alguna cosa més que simplement situar en el context. L'espai no és només un contenidor sinó que les categories socials es poden intensificar les unes a les altres, o mitigar-se, experimentar-se com a fons principals de discriminació o com a llocs de resistència segons l'espai i les configuracions socials.

Tot i que hi ha molts estudis sobre les relacions entre allò social i l'espai, en les teoritzacions sobre interseccionalitat hi manca la perspectiva espacial, fet que fa que l'aproximació geogràfica estigui poc explorada. Seguint a Massey 'identities/entities, the relations "between" them and the spatiality which is part of them, are all co-constitutive' (Massey, 2005, p. 10). Relacionant aquesta afirmació amb la literatura sobre la interseccionalitat, es podria argumentar que no són només les categories les que estan mútuament constituïdes o que constitueixen l'experiència, sinó que el lloc també és constitutiu de les relacions

interseccionals. Això obre la possibilitat de redirigir el focus de les relacions entre categories, un tema central en les discussions sobre interseccionalitat, cap a l'espacialitat. Així, des d'una perspectiva geogràfica, es podria proporcionar una aproximació més contextualitzada i dinàmica de les relacions interseccionals, mostrant com la relació entre categories depèn del context. Una altra qüestió rellevant en relació a les dinàmiques geogràfiques de la interseccionalitat és la relació entre els llocs. Com també es pot veure en els *Relief Maps*, tot i que els llocs apareixen separats els uns dels altres, les línies que els uneixen mostren la importància de la relacionalitat entre llocs.

Conclusions finals

Com s'ha pogut veure, les geografies de la interseccionalitat obren un camp d'investigació molt ampli on les dinàmiques de poder entre diferents eixos de desigualtat com el gènere, l'ètnicitat, l'edat, la classe o la sexualitat es relacionen amb l'espai d'una forma constitutiva. El diàleg entre les investigacions en relació a la teoria de la interseccionalitat i la geografia podria ser un debat molt fructífer on aprofundir en la vinculació entre l'espai i la (re)producció del poder des d'una perspectiva que s'allunyi de categories rígides i visions essencialitzadores. Amb els *Relief Maps* he mostrat com el desenvolupament de metodologies sobre l'espacialitat de la interseccionalitat es pot dur a terme des d'una perspectiva emocional, que posi al centre l'experiència viscuda i faci visibles desigualtat i discriminacions que sovint es menystenen. El fet de proporcionar una imatge visual simplifica la complexitat teòrica i de dades i pot servir tant per aplicar-se a altres recerques com per a la docència (Baylina i Rodó-de-Zárate, 2016).

Bibliografia

- ABELSON, Miriam J. (2016). "You aren't from around here: race, masculinity and rural transgender men". *Gender, Place and Culture*, núm. 23 (11), p. 1535-1546.
- ANTHIAS, Floya (2013). "Intersectional What? Social Divisions, Intersectionality and Levels of Analysis". *Ethnicities*, núm. 13 (1), p. 3-1.
- BAYLINA, Mireia; MARIA RODÓ-DE-ZÁRATE (2016). "New visual methods for teaching intersectionality from a spatial perspective in a geography and gender course". *Journal of Geography in Higher Education*: <http://dx.doi.org/10.1080/03098265.2016.1218828>
- BONDI, Liz; Joyce DAVIDSON; Mick SMITH (2007). "Introduction: Geography's Emotional Turn" dins: Joyce DAVIDSON; Liz BONDI; Mick SMITH [ed.]. *Emotional Geographies*. Aldershot: Ashgate.
- BRAH, Avtar; Ann PHOENIX (2004). "Ain't I a Woman? Revisiting Intersectionality". *Journal of International Woman's Studies*, núm. 5 (3), p. 75-86.
- BROWN, Michael (2012). "Gender and Sexuality i: Intersectional anxieties". *Progress in Human Geography*, núm. 36.4, p. 541-550.
- BUTLER, Judith (1990). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. New York: Routledge.

- CAHILL, Caitlin (2009). "The Personal is Political: Developing new subjectivities through participatory action research". *Gender, Place & Culture*, núm. 14 (3), p. 267-292.
- CHO, Sumi; Kimberlé Williams CRENSHAW; Leslie McCAL (2013). "Toward a Field of Intersectionality Studies: Theory, Applications and Praxis". *Signs: a Journal of Culture and Society*, núm. 38 (4), p. 785-810.
- COLLINS, Patricia Hill (1990). *Black Feminist Thought: Knowledge, Power and the Politics of Empowerment*. Boston: Unwin Hyman.
- (1993). "Toward a New Vision: Race, Class, and Gender as Categories of Analysis and Connection". *Race, Sex & Class*, vol. 1, núm. 1, p. 25.
- CRENSHAW, Kimberlé (1991). "Mapping the margins: Intersectionality, identity politics and violence against women of colour". *Stanford Law Review*, núm. 43, p. 1241.
- DAVIS, Kathy (2009). "Intersectionality as Buzzword: A Sociology of Science Perspective on What Makes a Feminist theory Successful". *Feminist Theory*, núm. 9 (1), p. 67-85.
- DAY, Kristen (1999). "Embassies and sanctuaries: women's experiences of race and fear in public space". *Environment and Planning D*, núm. 17, p. 307-328.
- FENSTER, Tovi (2004). *The Global City and the Holy City: narratives on knowledge, planning and diversity*. Malaysia: Pearson Education Limited.
- FOULDS, Kim (2015). "Beyond the universalised home: identity intersectionalities in western Kenyan students' production of place". *Gender, Place and Culture*, núm. 22 (6), p. 764-782.
- GARRY, Ann (2011). "Intersectionality, Metaphors and the Multiplicity of Gender". *Hypatia*, núm. 26 (4), p. 826-850.
- HOOKS, BELL (1981). *Ain't I a Woman?: Black Women and Feminism*. Boston, MA: South End Press.
- HULL, Gloria T.; Patricia Bell SCOTT; Barbara SMITH [ed.] (1982). *All the women are white, all the blacks are men, but some of us are brave: Black Women's Studies*. Old Westbury: Feminist Press.
- IRAZABAL, Clara; Claudia HUERTA (2016). "Intersectionality and planning at the margins: LGBTQ youth of color in New York". *Gender, Place and Culture*, núm. 23 (5), p. 714-732.
- KNUDSEN, Susanne (2006). "Intersectionality – A Theoretical Inspiration in the Analysis of Minority Cultures and Identities in Textbooks", dins: E. BRUILLARD; B. AAMOTSBAKKEN; S. V. KNUDSEN; M. HORSLEY [ed.]. *Caught in the Web or Lost in the Textbook?* Caen: IAR-TEM, Stef, Iufm, p. 61-76.
- KOBAYASHI, Audrey; Linda PEAKE (1994). "Un-natural discourse: 'race' and gender in geography". *Gender, Place and Culture*, núm. 1 (2), p. 225-244.
- LUTZ, Helma; M. Teresa HERRERA; Linda SUPIK [ed.] (2011). *Framing Intersectionality. Debates on a Multi-Faceted Concept in Gender studies*. Ashgate.
- LUDWIG, Alice (2006). "Differences Between Women? Intersecting Voices in a Female Narrative". *European Journal of Women's Studies*, núm. 13 (3), p. 245-258.
- LYNCH, Kathleen; John BAKER; Maureen LYONS (2009). *Affective Inequality: Love, care and injustice*. Nova York: Palgrave Macmillan.
- MASSEY, Doreen (2005). *For space*. Londres: Sage.
- McCALL, Leslie (2005). "The Complexity of Intersectionality" *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, núm. 30, p. 1771.
- McDOWELL, Linda (2008). "Thinking through work: complex inequalities, constructions of difference and trans-national migrants". *Progress in Human Geography*, núm. 32 (4), p. 491-507.
- MACFARLANE, Tracey (2006). "The intersection of race, gender, and class in social transitions: Caribbean immigrant women negotiating US higher education". Dissertation. City University of New York.
- MOLLETT, Sharlene; Caroline FARIA (2013). "Messing with gender in feminist political ecology". *Geoforum*, núm. 45, p. 116-125.
- NASH, Jennifer C. (2008). "Re-thinking Intersectionality". *Feminist Review*, núm. 89, p. 1-15.

- O'NEILL GUTIERREZ, Caitlin; Peter HOPKINS (2015). "Introduction: young people, gender and Intersectionality". *Gender, Place and Culture*, núm. 22 (3), p. 383-389.
- PAIN, Rachel (2001). "Gender, Race, Age and Fear in the City". *Urban Studies*, núm. 38, p. 899-913.
- PEAKE, Linda (1993). "Race and sexuality: challenging the patriarchal structuring of urban social space". *Environment and Planning D: Society and Space*, núm. 11 (4), p. 415-432.
- PHOENIX, Ann; Pamela PATTYNAMA (2006). "Editorial". *European Journal of Women's Studies*, núm. 13 (3), p. 187-192.
- PRATT, Geraldine; Susan HANSON (1994). "Geography and the construction of difference". *Gender, Place and Culture*, núm. 1 (1), p. 5-29.
- RODÓ-DE-ZÁRATE, Maria (2014). "Developing geographies of intersectionality with *Relief Maps*: reflections from youth research in Manresa, Catalonia". *Gender, Place & Culture*, núm. 21 (8), p. 925-944.
- (2015a). "Managing fear in public space: young feminists' intersectional experiences through Participatory Action Research". *Cahiers du CEDREF* (online) vol. 21.
  - (2015b). "Young lesbians negotiating public space in Manresa: an intersectional approach through places". *Children's Geographies*, vol. 13 (4), p. 413-434.
  - (2016). "Feminist and queer epistemologies beyond the academia and the Anglophone world: political intersectionality and transfeminism in the Catalan context", dins: Gavin BROWN; Kath BROWNE. *The Routledge Research Companion to Geographies of Sex and Sexualities*. Oxford: Routledge.
- ROSE, Gillian (1993). *Feminism & geography*. Cambridge, UK: Polity Press.
- RUDDICK, Seu (1996). "Constructing difference in public spaces: Race, class, and gender as interlocking systems". *Urban Geography*, núm. 17, p. 132-151.
- SHIELDS, Stephanie A. (2008) "Gender: An Intersectionality Perspective". *Sex Roles*, núm. 59, p. 301-311.
- SILVA, Joseli Maria; Marcio Jose ORNAT (2015). "Intersectionality and transnational mobility between Brazil and Spain in travesti prostitution networks". *Gender, Place and Culture*, núm. 22 (8), p. 1073-1088.
- TALPADE MOHANTI, Chandra (2008). "Bajo los ojos de occidente. Academia Feminista y discurso colonial", dins: Liliana SUÁREZ NAVAZ; R. Aída HERNÁNDEZ CASTILLO [ed.]. *Descolonizando el Feminismo: Teorías y prácticas desde los márgenes*. Madrid: Cátedra.
- TUAN, Yi-Fu (1977). *Space and Place: The Perspective of Experience*. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.
- VALENTINE, Gill (2007). "Theorizing and Researching Intersectionality: Challenge for Feminist Geography". *Professional Geographer*, núm. 59 (1), p. 10.
- VERLOO, Mieke (2006). "Multiple Inequalities, Intersectionality and the European Union". *European Journal of Women's Studies*, núm. 13 (3), p. 211-228.
- WALBY, Sylvia (2007). "Complexity Theory, Systems Theory, and Multiple Intersecting Social Inequalities". *Philosophy of the Social Sciences*, núm. 37 (4), p. 449-470.
- WRIGHT, Melissa (2010). "Gender and geography II: bridging the gap – feminist, queer and the geographical imaginary". *Progress in Human Geography*, núm. 34, p. 56-66.
- WELDON, Laurel (2008). "The Structure of Intersectionality: A Comparative Politics of Gender". *Politics and Gender*, núm. 2, p. 235-248.
- Yuval-Davis, Nira (2006). "Intersectionality and Feminist Politics". *European Journal of Women's Studies*, núm. 13 (3), p. 193-210.